

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

3-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 3 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Mansurov Ulug'bek Umarovich</i> FARG'ONA VODIYSI SHAHARLARIDA TIBBIYOT TIZIMIDAGI O'ZGARISHLAR (1917-1990-YILLAR)	12-20
<i>Yuldashev Ulugbek Kadirjanovich</i> O'ZBEKISTONDA PROFESSIONAL TA'LIM BOSQICHIDA DUAL TA'LIM SHAKLINING JORIY QILINISHI TARIXI	21-27
<i>Bobobekova Nargiza Ismatullayeva</i> JIZZAX VILOYATI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMI FAOLIYATI TARIXI (XIX ASR IKKINCHI YARMI - XX ASR BOSHLARI)	28-33
<i>Esanova Nilufar</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONNING YENGIL SANOAT SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR BILAN HAMKORLIGI	34-37
<i>Tursunov Bekzot Yandashevich</i> QO'QON XONLIGI QO'SHININING QUROL-ASLAHALARIGA OID	38-45
<i>Давлетмуратов Куралбай Хожамуратович</i> АНТИЧНЫЕ И СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ЗООМОРФНЫЕ МЕТАЛЛИЧЕСКИЕ ИЗДЕЛИЯ ХОРЕЗМА	46-52
<i>Raximov Bektosh, Tashmuradov Umidbek</i> AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA TASHQI DIPLOMATIK ALOQALARNING DAVLAT SIYOSIY TARAQQIYOTIDAGI AHAMIYATI	53-57
<i>Otaxanov Alisher Mamadaliyevich</i> TEMURIY MALIKALARNING ILM-FAN VA IJTIMOIIY TARAQQIYOTGA QO'SHGAN HISSALAR	58-64
<i>Xakimov Ravshan Raimovich</i> MIRZACHO'LNING ETNOEKOLOGIK MUAMMOLARI	65-74
<i>Ergashev Jahongir Yunus o'g'li</i> TURK XOQONLIGINING BOSHQARUVIDA IMPERIYACHILIK XUSUSIYATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	75-82

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> ЦИФРОВОЙ ДИВИДЕНД: ИЗУЧЕНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	83-96
<i>Abdullayev Altinbek Yangibayevich</i> KORXONANING KOMPLEKS ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARI VA QO'SHIMCHA MAHSULOT ISHLAB CHIQUARISH HISOBINI YURITISHNING USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	97-113
<i>Komolov Odiljon Sayfidinovich</i> KREDIT TASHKILOTLARINI SOLIQQA TORTISH AMALIYOTINING TAHLILI	114-123

<i>Shaislamova Nargiza Kabilovna</i> MAMLUKAT IQTISODIYOTI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING ROLI	124-134
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Xoshimjanovich</i> KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING AYLANMA MABLAG'LARINI SHAKLLANTIRISH VA UNDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARI	135-147
<i>Abdimurodov Baxrom, Abdimurodov Bahodir</i> AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA XODIMLARGA HAQ TO'LANADIGAN HAR YILGI MEHNAT TA'TILINI RASMIYLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH	148-152
<i>Matkarimov Inomjon, Yuldashbayev Azizullo</i> BARQAROR RIVOJLANISH VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH	153-158
<i>Исламмутидинова Дина Файзрахмановна</i> ТРАНСФОРМАЦИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ КОНЕВОДСТВА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАНИ	159-166
<i>Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich</i> OVQATLANISH XIZMATLARI SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISH BORASIDA TAVSIYALAR	167-176
<i>Джуманиязов Уббинияз Исмайл улы</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ КИТАЯ	177-183
<i>To'lov Ulu'bek Toshmamatovich</i> YERLARNI BAHOLASH VA SOLIQQA TORTISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	184-193
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich,</i> IJTIMOIY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN'IY INTELLEKTNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI	194-200
<i>Tashanov Abduxoliq</i> QADIMGI SHARQ MANBALARIDA INSON BUZG'UNCHILIGI HAQIDAGI QARASHLAR ...	201-206
<i>Muhamedov Asror Asadovich</i> UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI YARATISHDA YUSUF XOS HOJIB FALSAFIY MEROSIDAN FOYDALANISH	207-213
<i>Жумаева Шахло Суюновна</i> ВОПРОС НРАВСТВЕННОГО СОВЕРШЕНСТВА В УЧЕНИИ АХМАДА ЯССАВИ	214-219
<i>Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li</i> HAJVIYLIKNING PSIXOLOGIK IJTIMOIY-MADANIY VA ESTETIK XUSUSIYATI	220-224
<i>G'ulomov Zuxriddin Baxromjon o'g'li</i> AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA YOLG'ON AXABOROTLARNING MAZMUN-MOHİYATI VA KONSEPTUAL ASOSLARI	225-231
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> HAKIM TERMIZIYNING FALSAFIY TA'LIMOTI	232-236

<i>Ortiqov Shahriddin</i> SHAXS ESTETIK ONGI VA MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TEATR SAN'ATINING O'RNI	237-241
<i>Toshboboeva Munavar</i> IJTIMOIY-MA'NAVIY MUHIT BARQARORLIGIDA XOTIN-QIZLARNING ISHTIROKI	242-248
<i>Murotov Elyor Narzillo o'g'li</i> YANGI O'ZBEKISTONNING TARAQQIYOT STRATEGIYALARINING UZVIYLIGI VA FALSAFIY TAHLILI	249-255
<i>Soipova Mavjuda Karimjanovna</i> FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA NUR VA HARAKAT MASALASI	256-260
<i>Ashurova Xurshida Sag'dullaevna</i> HOJI MUIN ZAMONDOSHI SHOKIR MUXTORINING HAYOTI VA FAOLIYATI HAQIDAGI QARASHLARI	261-264
<i>Karimov Anvarjon Lutfilloyevich</i> IBN SINO FALSAFIY MEROSIDA AXLOQI MASALASI	265-269
<i>Shakambarov Abdurashid Abdujabbarovich</i> MA'NAVIY MARGINALLASHUV DAN HIMOYALANISHDA XORIY TAJRIBASI	270-275
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY GNOSEOLOGIASINING ZAMONAVIY TAHLILI	276-280
<i>Barnoev Sanjar Qurbonovich</i> YUSUF HAMADONIYNING INSON VA KOINOT UYG'UNLIGIGA OID TA'LIMOTIDA ME'YOR MASALALARI	281-286
<i>Ярлакабов Джамшид Мамасултонович</i> СВОБОДА И НЕОБХОДИМОСТЬ КАК ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ГЛОБАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ	287-291
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING SINXRON TAHLILI	292-297
<i>Xayrullayeva Shahzoda Farhod qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA SALBIY VA IJOBIY HIS TUYG'ULARNI LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	298-303
<i>Tadjiyeva Mastura, Umarxonova Dilafruz</i> INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARIDA "BOYLIK" VA "FAQIRLIK" KONSEPTLARINING AKSIOLINGVISTIK TAHLILI	304-308
<i>Sharipova Nilufar Shaxrillo qizi</i> ZAMONAVIY DUNYO ADABIYOTIDA XALQ KULGISI ASOSIDA KELIB CHIQQAN YANGI BADIY SHAKLLAR	309-312
<i>Ochilova Gulnoza Farxod qizi</i> NUTQ BIRLIKLARI MASALASINING UMUMIY TILSHUNOSLIKDAGI TALQINI	313-316
<i>Alqarov Nazarbek Alisher o'g'li</i> IT MOTIVINING DUNYO VA O'ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGIDA O'RGANILISHI	317-322

<i>Abdusalomov Firuz Abduxoliqovich</i> HARBIY DISKURSDA BUYRUQNING VOQELANISHI	323-329
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> STYLISTIC AND LINGUACULTUROLOGICAL FEATURES OF IMPLICATURES IN ENGLISH AND UZBEK ANECDOTES	330-333
<i>Safarova Farida, Toshkulova Madinabonu</i> THE STUDY OF TEXT LINGUISTIC	334-337
<i>Amonova Dilshoda Azamat qizi</i> ADABIYOTDA BADIY OBRAZ TUSHUNCHASI VA UNING XUSUSIYATLARI (DEN BRAUNNING "DA VINCHI SIRI" ROMANI MISOLIDA)	338-343
<i>Sultonova Gulchehra Xusanovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILI NAMUNASI SIFATIDA AFORIZMLARNING MADANIY VA FALSAFIY JIHATLARI	344-348
<i>Makhmudova Mutabar Dustmukhammad kizi,</i> CAUSES OF STEREOTYPE OCCURRENCE	349-353
<i>Sadullaeva Matlyuba Akhrorovna,</i> NUMERIC MYSTERIES: THE ROLE OF NUMBERS AND SYMBOLISM IN "THE DA VINCI CODE"	354-359
<i>Khusenova Shosura Toshtemirovna,</i> DOCTORS' ATTITUDES TOWARD LEARNING ENGLISH: A NEEDS ANALYSIS REPORT	360-363
<i>Mamajanova G'uncha, Shakirova Saida</i> EKVIVALENTLIK VA TAFOVUT MEZONLARI ASOSIDA O'ZBEK VA INGLIZ METAFORALARINING QIYOSIY TAHLILI	364-368
<i>Saydullayeva Dilrabo Ilxom qizi</i> SODIQIY AFSHORNING "MAJMA UL-HAVAS" TAZKIRASI VA UNING O'ZBEK TAZKIRASHUNOSLIGIDAGI AHAMIYATI	369-372

12.00.00 - YURIDIK FANLAR

<i>Нурпеисов Еркеш, Ибраева Алуа, Сманова Акмарал</i> КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРИАДЫ В ИСТОРИЧЕСКОМ ВЫБОРЕ КАЗАХСТАНА	373-379
<i>Камалов Мансурхон Мухтарович</i> К ВОПРОСУ О КОНФЛИКТЕ ИНТЕРЕСОВ В КОРПОРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЯХ	380-385
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	386-394
<i>Xolov Utkir Shomurodovich,</i> QONUNYIY KUCHGA KIRGAN SUD Hujjatlari Yangi Ochilgan HOLATLAR BO'YICHA QAYTA KO'RISHNING AYRIM MASALALARI	395-399
<i>Kuldoshev Ulug'bek Otabek o'g'li</i> KASB YUZASIDAN O'Z VAZIFALARINI LOZIM DARAJADA BAJARMASLIK VA XAVF OSTIDA QOLDIRISH JINOYATLARINING SUBYEKTI VA ULARNING FARQLI JIHATLARI	400-407

<i>Ибрагимова Сабина Эркиновна</i> К ВОПРОСУ О ДАЛЬНЕЙШЕЙ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ПРАВОСУДИЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ, В УГОЛОВНО- ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	408-413
<i>Avezov Dilshod Sadulayevich</i> MAHALLIY KENGASH DEPUTATINI CHAQIRIB OLISH MASALALARI VA UNING XUSUSIYATLARI	414-418
<i>Haydarov Jaloliddin Hamza o'g'li</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF RAVISHDA OLISH YOKI O'TKAZISH JINOYATINING PREDMETI TAHLILI	419-423
<i>Zairov Asadbek Sayfullo o'g'li</i> INKLYUZIV TA'LIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA QONUNCHILIK BAZASINING ROLI	424-432
<i>Karimov Bekmurodjon Anvarjonovich</i> BMT INSON HUQUQLARI BO'YICHA SHARTNOMAVIY ORGANLARI TIZIMINI KUCHAYTIRISH	433-442
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna</i> ZAMONAVIY OLIY TA'LIMDA KREATIVLIKNI TASHXISLASH METODIKALARINI QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	443-449
<i>Raxmatov Otabek Urinbosarovich</i> "JISMONIY TARBIYA VA SPORT PEDAGOGIKASI" FANINING BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAOLIYATI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDAGI AHAMIYATI	450-455
<i>Xamroyev Samijon Salimovich</i> SPORT TO'GARAGI MAHG'ULOTLARIGA TALABALAR QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA UZLUKSIZLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI	456-461
<i>Berdiyeva Nilufar Ibodullayevna</i> TALABALARDA INSHONING MAZMUNII- MANTIQUIY BAYON QILINISHIGA DOIR BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARNI SHAKLLANTIRISH	462-467
<i>Ortiqov Bekruh Baxodir o'g'li</i> ZAMONAVIY VOLEYBOLCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIGI VA BIOMEXANIK XUSUSIYATLARI HAMDA SAMARADORLIKKA TA'SIRI	468-472
<i>Jumayeva Xulkarxon Muxammadjonovna</i> TALABALARNI INVARIANTIV VA VARIATIV TAHDIDLARDAN HIMOYALASHNING PEDAGOGIK STRATEGIYASI	473-480
<i>Avliyaqulov Tolib Xolmurodovich,</i> TALABALAR KASBIY-AXLOQIY TAYYORGARLIGIGA QADRIYATLARGA ASOSLANGAN YONDASHUV	481-486
<i>O'tashev Xasan Nematullayevich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASASIDA SPORT ISHLARINING USTUVOR VAZIFASI SIFATIDA SPORT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM JIHATLARI	487-492
<i>Axmadjanov Doniyor Baxtiyor o'g'li</i> BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHISINING AXLOQIY YETAKCHILIGI VA KASBIY FAZILATLARI	493-500

<i>Mengliyev Bobur Normamatovich</i> O'QITUVCHILARNI PEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI TAHLIL QILISH USULLARI	501-507
<i>Gafforov Alisher Xolmurodovich</i> PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARI RAQAMLI TA'LIM RESURLARINI LOYIHALASH, TIZIMLASHTIRISH VA UNING MAZMUNI	508-518
<i>Qurbonova Bonu Quvondiq qizi</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI KITOBGA QIZIQTIRISH: SAMARALI USULLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	519-524
<i>Zubaydullayev O'ktam Raim o'g'li</i> O'QUVCHI SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA SAN'ATNING O'RNI	525-529
<i>Raximov Nurillo Narzullaevish</i> BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISINI KASBIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH: MUAMMO VA YECHIMLAR	530-538
<i>Ergashova Munisa Hoshim qizi</i> MUSTAQIL TA'LIMNI O'YINLAR ORQALI TASHKIL ETISH	539-543
<i>Nuriddinova Madina, Nuriddinov Muhriddin</i> USING WIKI-TECHNOLOGY TO IMPROVE STUDENTS' WRITING COMPETENCE	544-552
<i>Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna,</i> O'QUVCHILARNING MANTIQUIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	553-560
<i>Nasriddinova Hulkar Komiljonovna,</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING BOSHLANG'ICH SINFLAR MATEMATIKA TA'LIMIDA QO'LLANILISHI IMKONIYATLARI	561-565
<i>Evatov Saminjon Sobirovich</i> JAMOAVIY FAOLIYATNI TASHKIL ETISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING KOMMUNIKATIV QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH	566-572
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOGNITIV YONDASHUV ASOSIDA TIZIMLI FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	573-577
<i>Idrisov Mironshoh Ilyos o'g'li</i> TALABALARNI JISMONIY TARBIYA, SPORT VA TURIZM VOSITALARI BILAN SOG'LOMLASHTIRISH TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	578-582
<i>Nasriddinova Nilufar Shuxrat qizi</i> 1-SINF ONA TILI DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING INTENSIVLIGINI TA'MINLASH METODIKASI	583-587
<i>Yavkochdiyeva Dilafruz</i> TALABALARNI PEDAGOGIK KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHDA "STAATE" INNOVATSION TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH	588-593

Received: 16 February 2025

Accepted: 5 March 2025

Published: 20 March 2025

Article / Original Paper

COMPARATIVE ANALYSIS OF UZBEK AND ENGLISH METAPHORS BASED ON THE CRITERIA OF EQUIVALENCE AND DIFFERENCE

Mamajanova Guncha

Assistant of Tashkent State Transport University

Shakirova Saida

Assistant of Tashkent State Transport University

Abstract. This article is dedicated to the comparative analysis of Uzbek and English metaphors based on the criteria of equivalence and difference. Metaphors constitute a fundamental component of human thought and worldview, forming uniquely across different cultures. The study examines the semantic, linguocultural, and cognitive aspects of metaphorical units, as well as issues of equivalence in translation. Special attention is given to the cultural connotation of metaphors and their impact on comprehension. The article holds both theoretical and practical significance for comparative linguistics, translation studies, and linguoculturology.

Keywords: metaphor, semantic phenomenon, cognitive linguistics, comparative linguistics, linguoculturology, equivalence, translation studies, conceptual metaphor, cultural connotation, structural metaphor, phraseological metaphor, discourse analysis, semantic equivalence, pragmatic function, linguistic difference, communicative process.

EKVIVALENTLIK VA TAFOVUT MEZONLARI ASOSIDA O'ZBEK VA INGLIZ METAFORALARINING QIYOSIY TAHLILI

Mamajanova G'uncha Xemrayevna

Toshkent davlat transport universiteti assistenti

Shakirova Saida Tukhtajonovna

Toshkent davlat transport universiteti assistenti

Annotatsiya. Ushbu maqola ekvivalentlik va tafovut mezonlari asosida o'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarning qiyosiy tahliliga bag'ishlangan. Metaforalar inson tafakkuri va dunyoqarashining muhim tarkibiy qismi bo'lib, turli madaniyatlarda o'ziga xos tarzda shakllanadi. Tadqiqotda metaforik birliklarning semantik, lingvokulturologik va kognitiv jihatlarini tahlil qilinadi, shuningdek, tarjimada ekvivalentlik masalalariga e'tibor qaratiladi. Metaforalarning madaniy konnotatsiyasi va ularning anglash darajasiga ta'siri ham ko'rib chiqiladi. Maqola qiyosiy tilshunoslik, tarjimashunoslik va lingvokulturologiya sohalarini uchun nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: metafora, semantik hodisa, kognitiv lingvistika, qiyosiy tilshunoslik, lingvokulturologiya, ekvivalentlik, tarjimashunoslik, konseptual metafora, madaniy konnotatsiya, struktural metafora, frazeologik metafora, diskurs tahlili, semantik ekvivalentlik, pragmatik vazifa, lingvistik tafovut, kommunikativ jarayon.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I3Y2025N54>

Kirish. Metafora tildagi eng muhim semantik hodisalardan biri bo'lib, u inson tafakkuri va dunyoqarashining ifodalanishida muhim rol o'ynaydi. Har bir til va madaniyat metaforani o'ziga xos tarzda shakllantiradi, bu esa turli tillardagi metaforalarning qiyosiy tahlilini amalga oshirishni dolzarb masalaga aylantiradi. Qiyosiy tilshunoslik nuqtai nazaridan metaforalar ekvivalentlik va tafovut mezonlari asosida tadqiq etilganda, ularning semantik,

lingvokulturologik hamda kognitiv jihatlar chuqurroq o'rganiladi. O'zbek va ingliz tillari qiyoslanganda, metaforik ifodalarning shakllanishida umumiy universal tamoyillar bilan bir qatorda, har bir tilning o'ziga xos xususiyatlari ham mavjudligi kuzatiladi. Bu o'ziga xosliklar tilning tarixiy taraqqiyoti, madaniy qadriyatlari va ijtimoiy muhit bilan bog'liq holda shakllanadi. Mazkur tadqiqot aynan shu omillarni hisobga olgan holda, o'zbek va ingliz tillaridagi metaforalar ekvivalentligi va ularning tafovutlarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda metaforik birliklarning semantik va struktural jihatdan taqqoslanishi, ularning lingvokulturologik talqini hamda tarjimada ekvivalentlik masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, metaforalarning madaniy konnotatsiyasi va ularning anglash darajasiga ta'siri muhokama qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Metafora tahlili va uning qiyosiy tadqiqi tilshunoslikda keng o'rganilgan masalalardan biridir. Ushbu sohada taniqli olimlar tomonidan ilgari surilgan nazariy yondashuvlar metaforaning til tizimidagi o'rnini, uning universal va xususiy jihatlarini aniqlashga xizmat qiladi. Metaforaning kognitiv nazariyasi asoschilaridan biri bo'lgan Jorj Lakoff va Mark Jonson o'zlarining *Metaphors We Live By* asarida metaforani faqat stilistik vosita sifatida emas, balki inson tafakkurining asosiy tarkibiy qismi sifatida talqin qilgan[1]. Ularning fikricha, metaforalar nafaqat til, balki inson tafakkuri va dunyoni idrok etish jarayonini shakllantiruvchi omildir. Ular metaforalarning madaniy o'ziga xosligini ham ta'kidlab, turli tillar va madaniyatlarda metaforalarning shakllanishi har xil ekanligini qayd etgan.

Mahalliy tadqiqotchilardan A.Ahmedov va Sh.Niyozov tadqiqotida *Murdalar gapirmaydi* asarida metaforalarning ifodalanish xususiyatlari tahlil qilingan bo'lib, ular asosan *kognitiv, struktural va orientatsion metaforalar* sifatida tasniflanadi[2]. Kognitiv metaforalar qahramonlarning ichki kechinmalarini ochib bersa (*"yurak devorlariga urilgan xavotir"*), struktural metaforalar hayot va taqdirni muayyan model asosida tasvirlaydi (*hayot sahnasi, taqdir o'yini*). Orientatsion metaforalar esa hissiy holatlarni fazoviy tasavvur orqali ifodalaydi (*umidlari qulab tushdi, orzu osmonlariga ko'tarildi*). Tadqiqotchilar ushbu metaforalar o'zbek tilida badiiy ekspressivlikni oshirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi.

Rus olimi N.D.Arutyunova o'z tadqiqotida metaforalarni diskursiv kontekstda o'rganish zarurligini ta'kidlab, ularning nutqiy vazifalariga e'tibor qaratgan. Uning fikricha, metaforalar faqat semantik hodisa emas, balki kommunikativ jarayonda yangi ma'nolar yaratish vositasidir. Tadqiqotchi metaforalarning pragmatik funksiyalarini tahlil qilib, ularni *nominal, baholash, poetik va ekspressiv* turlarga ajratadi. Unga ko'ra, metaforalar diskursda matnning yaxlitligini ta'minlash, axborotni soddalashtirish yoki murakkab tushunchalarni obrazli tarzda yetkazish kabi rollarni bajaradi[3]. Arutyunova metaforalarni mantiqiy va emotsional ifodalash usuli sifatida baholab, ularning kontekstga bog'liq holda ma'no o'zgarishiga uchrashini ta'kidlaydi. Xususan, turli madaniyatlarda metaforalar turlicha talqin qilinishi mumkinligi, shu sababli tarjima jarayonida ularning konnotativ ma'nosi va pragmatik vazifasi e'tiborga olinishi lozimligini qayd etadi. Shu nuqtai nazardan, Arutyunova tadqiqotlari metaforalarning diskursiy o'ziga xosliklarini aniqlash va qiyosiy lingvistika nuqtai nazaridan ularni tahlil qilish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Uning ta'kidlashicha, metaforalar faqat semantik hodisa emas, balki nutq jarayonida yangi ma'nolar hosil qilish vositasidir.

Qiyosiy aspektda ingliz va o'zbek tillaridagi metaforalarni tadqiq etgan olimlardan biri A.V.Kunin bo'lib, u o'z tadqiqotida metaforalarning frazeologik tizimdagi o'rnini o'rganadi. U

frazologik metaforalarni *strukturaviy, semantik va funksional jihatdan* tahlil qilib, ularning milliy-madaniy xususiyatlariga alohida e'tibor qaratadi[4]. Kuninning tadqiqotlariga ko'ra, metaforik frazeologizmlar har bir tilning o'ziga xos dunyoqarashi va konseptual tasniflash tizimini aks ettiradi. Masalan, ingliz tilidagi *spill the beans* (sirni oshkor qilish) iborasi o'zbek tilidagi *og'zi yengil* frazasi bilan qiyoslanishi mumkin. Shuningdek, u metaforalarning *dastlabki bevosita ma'nosidan uzoqlashib, yangi ma'no kasb etishi* jarayonini izohlab, ularning diaxronik rivojlanishiga urg'u beradi.

Kunin fikriga ko'ra, metaforalarning lingvistik tizimdagi ahamiyati ularning *obrazlilik, emosional ta'sir va axborot ixchamligi* kabi jihatlar bilan bog'liq bo'lib, qiyosiy tadqiqotlar orqali tillararo tafovut va o'xshashliklarni aniqlash mumkin. Bu yondashuv metaforalarni tarjima jarayonida to'g'ri talqin qilish va madaniy kontekstni hisobga olish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Kuninning tadqiqotlari metaforalarning kontekstga bog'liqligi va tarjima jarayonidagi ekvivalentlik muammolariga bag'ishlangan.

Tarjimashunoslik nuqtai nazaridan G.Lakoff metaforalar nafaqat lingvistik hodisa, balki inson tafakkuri va dunyoqarashining asosi ekanligini ta'kidlaydi. U konseptual metafora nazariyasini ilgari surib, turli tillarda metaforik ifodalar insonning kognitiv modellariga bog'liq ravishda shakllanishini qayd etadi. Lakoffning fikricha, metaforalar tarjima jarayonida bevosita so'zma-so'z ko'chirilishi har doim ham to'g'ri natija bermaydi, chunki ularning ma'nosi til va madaniyatga xos bo'lgan tushunchalar orqali shakllanadi. Masalan, ingliz tilidagi *Time is money* konseptual metaforasi o'zbek tilida *Vaqt bu pul* kabi boshqa madaniy kontekstga moslashtirilishi mumkin. Shu sababli, tarjimada *semantik ekvivalentlik va funksional moslik tamoyillariga* amal qilish muhim ahamiyatga ega. Lakoff tarjimashunoslikda metaforalarning *universalligi va madaniy o'ziga xosligini* farqlash zarurligini ta'kidlab, tarjimonlar metaforalarning tub ma'nosini saqlab qolgan holda, ularni maqsad til madaniyatiga mos ravishda ifodalashlari kerakligini qayd etadi. Bu yondashuv metaforik iboralarni tarjima qilishda semantik beqarorlikni oldini olish va mazmunni aniq yetkazish uchun muhim uslubiy yo'nalish hisoblanadi. O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarni qiyosiy o'rganish masalasida kognitiv, lingvokulturologik va tarjimashunoslik yondashuvlari bir-birini to'ldirib, umumiy tahliliy modelni yaratishga yordam beradi. Ushbu maqolada ushbu yondashuvlar asosida metaforalarning ekvivalentligi va tafovut mezonlari aniq ko'rib chiqiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot qiyosiy tilshunoslik doirasida o'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarning ekvivalentlik va tafovut mezonlari asosida tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, unda lingvistik, kognitiv va lingvokulturologik yondashuvlar qo'llaniladi. Metaforalar semantik va struktural jihatdan taqqoslanib, ularning madaniy konnotatsiyalari va tarjimada ekvivalentlik masalalari o'rganiladi. Tadqiqotda nazariy va empirik usullar uyg'unlikda qo'llaniladi. Nazariy jihatdan Jorj Lakoff va Mark Jonson tomonidan ilgari surilgan konseptual metafora nazariyasi asos sifatida tanlanadi. Shuningdek, A.V.Kunin, N.D.Arutyunova kabi olimlarning qiyosiy tilshunoslik va tarjimashunoslik bo'yicha yondashuvlari inobatga olinadi. Metaforalarning semantik tuzilishini aniqlash uchun strukturaviy-semantik tahlil usuli qo'llaniladi. Empirik material sifatida o'zbek va ingliz tillaridan tanlab olingan metaforik birliklar korpus usuli orqali yig'iladi va tizimlashtiriladi. Metaforalar orientatsion, struktural va kognitiv turlarga ajratilib, ularning lingvistik xususiyatlari tahlil qilinadi. Metaforik ifodalarning tarjimada qanday ekvivalentlar bilan ifodalanishi kuzatiladi va funksional-semantik moslik darajasi baholanadi.

Shuningdek, metaforalarning madaniy talqini va ularning anglash darajasi diskursiv va pragmatik yondashuv asosida tahlil qilinadi. Bu jarayonda metaforalar turli nutqiy kontekstlarda qanday ishlatilishi va ma'nolarining o'zgarishi o'rganiladi. Qiyosiy tahlil orqali o'zbek va ingliz tillarida metaforalar qanday umumiy va xos xususiyatlarga ega ekani aniqlanadi. Tadqiqot natijalari qiyosiy tilshunoslik, tarjimashunoslik va lingvokulturologiya sohalari uchun nazariy va amaliy jihatdan foydali bo'lishi kutilmoqda. Olingan natijalar tarjima jarayonida metaforalarning ekvivalentligini ta'minlash va madaniy xususiyatlarni hisobga olishda qo'llanilishi mumkin.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'zbek va ingliz tillaridagi metaforalar ekvivalentlik va tafovut mezonlari asosida o'rganilganida ularning semantik, lingvokulturologik va kognitiv jihatlari aniqlandi. Har ikkala tilning metaforik tizimi umumiy universal tamoyillarga asoslangan bo'lsa-da, ularning o'ziga xos madaniy va tarixiy xususiyatlari ham mavjud. Metaforalar inson tafakkurining ajralmas qismi bo'lib, ular nafaqat stilistik vosita, balki kommunikativ jarayon va konseptual tasavvurning ifodasi sifatida ham namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'zbek va ingliz tillaridagi metaforalar semantik jihatdan turli kategoriyalarga bo'linadi. Kognitiv metaforalar insonning ichki kechinmalari va hissiy holatlarini aks ettiradi, struktural metaforalar hayot, taqdir va boshqa tushunchalarni mantiqiy model asosida ifodalaydi, orientatsion metaforalar esa fazoviy tasavvur orqali ma'nolarni ochib beradi. Bu kabi metaforalar turli tillarda har xil shakllansa ham, ularning asosiy ma'nosi va vazifasi ko'pincha o'xshash bo'lib qoladi. Qiyosiy tahlil natijalariga ko'ra, metaforalar til tizimida frazeologik birliklar sifatida namoyon bo'lib, ularning tarjimasida semantik ekvivalentlik va funksional moslik tamoyillari muhim ahamiyatga ega. Ingliz va o'zbek tillarida ba'zi metaforik iboralar o'xshash bo'lsa-da, ularning madaniy talqini va konnotativ ma'nolari farqlanishi mumkin. Shu sababli, tarjima jarayonida metaforalarning bevosita ko'chirilishi doim ham to'g'ri natija bermasligi aniqlangan.

Tadqiqotda diskursiy nuqtai nazardan metaforalarning nutq jarayonidagi o'rni ham ko'rib chiqilib, ularning yangi ma'nolar hosil qilish, axborotni soddalashtirish va poetik ekspressivlikni oshirishdagi ahamiyati ta'kidlandi. Metaforalar pragmatik funksiyalariga ko'ra nominal, baholash, poetik va ekspressiv guruhlariga ajratilishi mumkin bo'lib, ularning kontekstga bog'liq holda ma'no o'zgarishiga uchrashi kuzatildi. Tadqiqot natijalari qiyosiy tilshunoslik, tarjimashunoslik va lingvokulturologiya sohalari uchun muhim nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega bo'lib, metaforik ifodalarning qiyosiy tahlili orqali turli tillar va madaniyatlar orasidagi umumiylik va tafovutlarni aniqlash imkonini beradi.

Muhokama. Metaforalar tilda nafaqat stilistik vosita, balki inson tafakkuri va madaniyatining in'ikosidir. O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, ularning shakllanishida umumiy universal tamoyillar bilan bir qatorda, milliy-madaniy xususiyatlar ham muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot davomida ekvivalentlik va tafovut mezonlari asosida metaforalarning semantik va struktural xususiyatlari tahlil qilindi. Lakoff va Jonsonning konseptual metafora nazariyasiga asoslanib, metaforalar inson tafakkurining tarkibiy qismi ekanligi tasdiqlandi. Shuningdek, metaforalarning tarjima jarayonida bevosita so'zma-so'z ekvivalent bo'lishi doim ham natija bermasligi, ularning madaniy konnotatsiyasi va funksional mosligi e'tiborga olinishi lozimligi aniqlandi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'zbek va ingliz tillarida keng qo'llaniladigan struktural, kognitiv va orientatsion metaforalar mavjud bo'lib, ular turli ijtimoiy va madaniy omillar

ta'sirida shakllangan. Masalan, ingliz tilidagi *time is money* konseptual metaforasi o'zbek tilida vaqt bu pul kabi boshqa obraz bilan ifodalanadi. Shu bilan birga, ba'zi metaforalar ikki tilda bir-biriga yaqin ekvivalentga ega bo'lsa, ayrimlari madaniy kontekstga bog'liq holda tubdan farqlanadi. Bu esa tarjima jarayonida semantik moslik va pragmatik moslashuv zarurligini ko'rsatadi. Arutyunova va Kuninning tadqiqotlariga asoslanib, metaforalarning diskursiv kontekstdagi roli ham o'rganildi. Metaforalar faqat semantik hodisa emas, balki kommunikativ jarayonda ma'no yaratish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Xususan, frazeologik metaforalar orqali milliy-madaniy tafakkur shakllanadi va ular turli tillarda turlicha aks etishi kuzatildi. Ingliz va o'zbek tillarida metaforalarning qo'llanilishida farqlar mavjud bo'lib, ularning tahlili qiyosiy tilshunoslik va tarjimashunoslik nuqtai nazaridan muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, metaforalarning qiyosiy tadqiqi lingvokulturologiya, tarjimashunoslik va kognitiv tilshunoslik uchun nazariy va amaliy jihatdan dolzarb bo'lib, ularning lingvistik tizimdagi o'rnini aniqlash va tarjima jarayonida ekvivalentlikni ta'minlash uchun qo'llanilishi mumkin.

Xulosa. Metaforalar tilda nafaqat ekspressiv vosita sifatida, balki inson tafakkuri va madaniy dunyoqarashining ifodalanishida muhim omil sifatida xizmat qiladi. Ularning shakllanishi va qo'llanilishi turli tillar va madaniyatlarda o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu qiyosiy lingvistik tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida o'zbek va ingliz tillaridagi metaforalar ekvivalentlik va tafovut mezonlari asosida tahlil qilindi hamda ularning semantik, lingvokulturologik va pragmatik jihatlari o'rganildi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, ba'zi metaforalar universal bo'lib, turli tillarda o'xshash tushunchalarni ifodalasa, boshqalari esa madaniy konnotatsiyaga bog'liq holda o'ziga xos ma'noga ega. Tarjima jarayonida metaforalarning ekvivalentligi masalasi muhim bo'lib, u faqat so'zma-so'z tarjima bilan cheklanmay, balki funksional va semantik moslik tamoyillarini inobatga olishni talab qiladi. Shuningdek, metaforalar nutqiy diskursda yangi ma'nolar yaratish, matn yaxlitligini ta'minlash va axborotni obrazli tarzda yetkazish kabi kommunikativ vazifalarni bajaradi. Tadqiqotning natijalari qiyosiy tilshunoslik, tarjimashunoslik va lingvokulturologiya sohalarida nazariy hamda amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega bo'lib, kelgusida metaforalarning diskursiv kontekstdagi funksiyalari va tarjima jarayonidagi muammolarni yanada chuqurroq o'rganish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. G. Lakoff, M. Johnson *Conceptual Metaphor in Everyday Language* Routledge/ - 2020-30p.
2. Atoulllo Ahmedov, & Shavkat Niyozov. (2023). O'zbek tilida metafora turlarining ifodalanishi Tohir Malikning *Murdalar gapirmaydi* asari misolida. *Scientific Impulse*, 1(8), 901–905.
3. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс //Теория метафоры. – 1990.
4. Кунин А.В. Курс фразеологии современного англ. яз. Учебник для студентов институтов и факультетов иностр. яз. М., 1989.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 3 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).